

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 22 december 2011

Ö 517-11

SÖKANDE OCH KLAGANDE

Föreningen Bevara Ojnarekogen
c/o OS

MOTPART

Nordkalk AB, 556073-4054
Box 901
731 29 Köping

Ombud: Advokat ML

SAKEN

Resning och klagan över domvilla

TIDIGARE AVGÖRANDE

Svea hovrätts, Miljööverdomstolen, dom 2009-10-09 i mål M 350-09

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår Föreningen Bevara Ojnarekogens ansökan om

Dok.Id 60176

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstodomstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

resning och klagan över domvilla.

Föreningen Bevara Ojnareskogen ska ersätta Nordkalk AB för rättegångskostnader med 20 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Föreningen Bevara Ojnareskogen har ansökt om resning alternativt klagat över domvilla.

Nordkalk AB har bestritt bifall till föreningens talan och yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Miljööverdomstolen har avgett yttrande till Högsta domstolen.

SKÄL

1. Miljödomstolen vid Nacka tingsrätt lämnade i dom den 19 december 2008 en ansökan från Nordkalk om tillstånd till bergtäkt och vattenverksamhet enligt miljöbalken utan bifall. Efter överklagande från bolaget förklarade Miljööverdomstolen genom dom den 9 oktober 2009 den tillståndssökta verksamheten vara tillåtlig. Avgörandet överklagades till Högsta domstolen av bl.a. Föreningen Bevara Ojnareskogen. Sedan Högsta domstolen den 21 oktober 2010 beslutat att inte meddela prövningstillstånd vann Miljööverdomstolens dom laga kraft.
2. Föreningen Bevara Ojnareskogen har nu ansökt om resning, alternativt klagat över domvilla.

3. Högsta domstolen avslag den 14 februari 2011 ett av föreningen framställt inhibitionsyrkande och förordnade att Nordkalk skulle inkomma med svarsskrivelse samt beslutade den 30 mars 2011 att Miljööverdomstolen skulle avge yttrande i ärendet.
4. Föreningen Bevara Ojnareskogen har anfört att Miljööverdomstolen förlitade sig på Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) i sina bedömningar av de hydrologiska förhållandena och av i vilken mån Nordkalks planerade skyddsåtgärder var tillräckliga. Föreningen har vidare anfört att ingenting tyder på att domstolen har beaktat möjligheten att SGU:s ställningstagande kan ha påverkats av att samma tjänsteman hos SGU fungerat som konsult åt Nordkalk och varit handläggare av SGU:s slutliga remissvar, i vilket tillstånd för Nordkalk tillstyrktes.
5. Till stöd för sin talan har föreningen åberopat att Justitieombudsmannen (JO) i beslut den 20 december 2010 har uttalat kritik mot SGU på grund av handläggningen av myndighetens remissyttranden till domstolarna i tillståndsärendet. Enligt JO kunde det konstateras att tjänstemannens deltagande i de aktuella ärendenas handläggning varit sådan att han omfattades av förvaltningslagens jävsbestämmelser. Mycket talade enligt JO för att det förelegat en jävssituation. I vart fall utgjorde omständigheterna tillräckliga skäl för myndigheten att pröva om jäv förelåg.
6. Miljööverdomstolen har i yttrande till Högsta domstolen uttalat bl.a. följande. Möjligheten att SGU:s ställningstagande kan ha påverkats av att samma person har fungerat som konsult åt Nordkalk och varit handläggare av SGU:s remissvar har ingått i utredningsmaterialet. Den har beaktats vid Miljööverdomstolens värdering av utredningen i målet.
7. Föreningen Bevara Ojnareskogen får anses uppfylla de krav som anges i 16 kap. 13 § miljöbalken. Föreningen hade därför rätt att överklaga Miljö-

överdomstolens dom. Den får även anses ha haft rätt att ansöka om resning och klaga över domvilla. Det sagda gäller fastän föreningen inte har varit sakägare eller part i Miljööverdomstolen.

8. Föreningens talan får i första hand uppfattas som en ansökan om resning. Nordkalk har gjort gällande att de åberopade sakförhållandena i huvudsak varit kända för Högsta domstolen vid prövningen av frågan om prövnings-tillstånd. Huruvida så var fallet har inte någon betydelse för möjligheten att söka resning. (Jfr Lars Welamson och Johan Munck, Rättegång VI, 4 uppl. 2011, s. 195 ff. och 210 samt NJA 1998 s. 148.)

9. Enligt 58 kap. 1 § första stycket 3 rättegångsbalken får till förmån för part resning beviljas om omständighet eller bevis, som inte tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till annan utgång. En första fråga är om det av föreningen åberopade beslutet av JO innefattar ny omständighet eller nytt bevis.

10. I Miljööverdomstolens domskäl redovisas inte att domstolen beaktat möjligheten att SGU:s ställningstaganden kan ha påverkats av att samma person agerat på sätt som anges i punkten 6 ovan. I skriftväxlingen inför huvudförhandlingen i Miljööverdomstolen angavs att SGU byggde sitt ställningstagande på de hydrogeologiska modeller och beräkningar som Nordkalk använt sig av i målet och att dessa framtagits av bl.a. SGU, och att SGU i samarbete med Länsstyrelsen, Naturvårdsverket och Gotlands kommun tagit fram ett beslutsunderlag inför ställningstagandet till Nordkalks ansökan. Föreningen angav vidare i ett yttrande att SGU agerat både som konsultföretag på uppdrag av Nordkalk och som myndighet, att AC medverkat i samband med Nordkalks ansökan om tillstånd för provbrytning på uppdrag av Nordkalk och medverkat i handläggningen av SGU:s remissvar.

11. Av JO:s beslut framgår att SGU fått uppdraget att dels göra en översiktlig hydrogeologisk bedömning av den planerade täkten i X, dels bedöma konsekvenserna för grundvattnet av planerad provbrytning, att arbetet utförts av AC under vintern och våren 2005/2006 och gällde de provtäkter som föregick ansökan om brytning samt att Nordkalk erlagt 168 694 kr till SGU för detta arbete. Det framgår också att AC som handläggare deltagit i SGU:s arbete rörande remisshanteringen eftersom han har särskilda kunskaper i hydrogeologin på Gotland men att han inte deltagit i SGU:s beslut under remissbehandlingen av Nordkalks ansökan.

12. JO:s beslut innehåller nya uppgifter i jämförelse med vad som framkom under skriftväxlingen i Miljööverdomstolen, bl.a. om omfattningen av det arbete som utförts av AC. JO:s beslut får anses innehålla nytt material av sådant slag att ansökan om resning ska tas upp till prövning.

13. För att ansökan ska bifallas krävs att vad som nu åberopas sannolikt hade lett till en annan utgång i Miljööverdomstolen, om det hade förebringats där. Vidare krävs att föreningen gör sannolikt att materialet inte hade kunnat åberopas i Miljööverdomstolen eller att föreningen hade giltig ursäkt att inte göra det.

14. Föreningen Bevara Onjareskogen har inte visat någon omständighet som kan föranleda resning. Föreningen har inte heller visat någon omständighet som utgör domvilla. Resningsansökan och klagan över domvilla ska därför avslås.

Rättegångskostnader

15. Nordkalk AB har yrkat ersättning för rättegångskostnader. I denna fråga gör Högsta domstolen följande bedömning.

16. Av rättsfallet NJA 2009 s. 102, som primärt tar sikte på frågan vilka handläggningsregler som ska gälla, framgår att 58 respektive 59 kap. rättegångsbalken ska tillämpas i ärenden av nu aktuellt slag.

17. Enligt 58 kap. 8 § rättegångsbalken får sökanden åläggas att ersätta motparten kostnaderna i ärendet om en resningsansökan avslås. Bestämmelsen, som är fakultativ, innebär att sökanden i regel bör vara skyldig att ersätta motpartens kostnad, se NJA II 1943 s. 736 och Peter Fitger, Rättegångsbalken, Version den 15 maj 2011 (t.o.m. supplement 70), Zeteo, Kommentaren till 58 kap. 8 §. Några uttalanden om när undantag bör ske från den stadgade huvudregeln finns inte i förarbetena till bestämmelsen.

18. För klagan över domvilla har reglerna utformats något annorlunda. I fråga om ersättning för kostnad gäller enligt 59 kap. 3 § sista stycket rättegångsbalken bestämmelserna om rättegångskostnad. Det innebär att rättegångsbalkens regler om rättegångskostnader i 18 respektive 31 kap. ska tillämpas.

19. För vissa typer av tvistemål gäller särskilda bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader som ersätter regler i 18 kap. rättegångsbalken. Såvitt nu är i fråga finns i 25 kap. miljöbalken särskilda bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader, bl.a. i ansökningsmål om miljöfarlig verksamhet och om vattenverksamhet. Frågan uppkommer då om dessa särskilda bestämmelser ska tillämpas även vid prövning av extraordinära rättsmedel.

20. De särskilda rättsmedlen kan beskrivas som institut som syftar till att skapa förutsättningar för att pröva om ett avgörande som har vunnit laga kraft åter ska tas upp till prövning. Det är inte saken som behandlas utan endast frågan om denna ska tas upp till ny prövning. Saken kommer till liv först i och med ett beslut genom vilket den extraordinära åtgärden beviljas. Det extra-

ordinära förfarandet utgör inte någon rättegång eller del av en sådan (se Fitger, a.a., Sjunde avdelningen). Vad nu sagts talar mot att vid prövning av extraordinära rättsmedel tillämpa särbestämmelser som gäller vid prövning i sak.

21. Högsta domstolen har att pröva extraordinära ärenden där olika särbestämmelser reglerar handläggningen av det bakomliggande målet, t.ex. i fråga om ersättning för kostnader i målet. Om sådana särbestämmelser skulle vara tillämpliga även vid avslag på en ansökan om resning eller klagan över domvilla, skulle det leda till att skyldigheten att ersätta motparts rättegångskostnader skulle variera beroende på den bakomliggande processen. Det är svårt att se något bärande skäl för en sådan ordning.

22. De båda instituten resning och klagan över domvilla är delvis överlappande och i många situationer ges en möjlighet att välja vilket institut som ska tillämpas (se t.ex. rättsfallen NJA 1994 s. 42 och NJA 1997 s. 270). Inget av instituten kan således ses som primärt i förhållande till det andra.

23. Mot bakgrund av vad nu sagts skulle, i fall då någon samtidigt ansöker om resning och klagar över domvilla, en tillämpning av särbestämmelser som gäller i den bakomliggande processen kunna leda till att utgången i frågan om ansvar för rättegångskostnader blev beroende av om rätten valde att tillämpa reglerna i 58 kap. eller 59 kap. rättegångsbalken. Det är inte någon lämplig ordning.

24. De särskilda bestämmelser om fördelning av rättegångskostnader som gäller i den allmänna processen vid prövning enligt miljöbalken ska således inte ges genomslag vid tillämpning av 58 och 59 kap. rättegångsbalken när en ansökan om resning eller klagan över domvilla avslås. Utgångspunkten är i stället att sökanden, med tillämpning av 58 kap. 8 § respektive 59 kap. 3 §

jämförd med 18 kap. 1 § rättegångsbalken, som huvudregel ska ersätta motpartens kostnader i ärendet.

25. Något skäl att frånga den angivna huvudregeln föreligger inte. Föreningen Bevara Ojnareskogen ska därför, enligt 58 kap. 8 § rättegångsbalken, ersätta Nordkalk för kostnaderna i resningsärendet. Nordkalk får anses tillgodosett med 20 000 kr. Fråga uppkommer då om ränta bör utgå. De grunder som gäller för rättegångskostnad i allmänhet bör tillämpas i fråga huruvida en viss kostnad är att hänföra till rättegångskostnad (se SOU 1938:44 s. 579). Av 18 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken framgår att ersättning för rättegångskostnad också innefattar ränta. Ränta ska därför utgå på beloppet. Enligt 18 kap. 14 § rättegångsbalken krävs inte särskilt yrkande för att ränta ska utgå. Grunderna för denna bestämmelse bör tillämpas (jfr NJA 1989 s. 247).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre (referent, skiljaktig), Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson (skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Lars Olsson

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2011-10-11

Mål nr
Ö 517-11

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Johnny Herre, referent, och Svante O. Johansson, är skiljaktiga i fråga om ersättning för rättegångskostnader och anför:

”Vi anser att domskälen från och med punkten 17 ska ha följande lydelse:

17. Reglerna om ansvar för rättegångskostnader i 18 och 31 kap. rättegångsbalken ska tillämpas för rättegången i den ordinära processen, även sedan saken överklagats. Rättegångskostnadsreglerna är dock inte omedelbart tillämpliga när en part angriper ett avgörande med något av de särskilda rättsmedlen resning eller klagan över domvilla. Andra regler har i stället utformats för de särskilda rättsmedlen.

18. Enligt 58 kap. 8 § gäller att om en resningsansökan avvisas eller avslås, får sökanden åläggas att ersätta motparten kostnaderna i resningsärendet. Bestämmelsen är fakultativ. När ansökan avslås eller avvisas ska emellertid sökanden i regel vara skyldig att ersätta motpartens kostnad (se Peter Fitger, Rättegångsbalken, Version den 15 maj 2011 (t.o.m. supplement 70), Zeteo, Kommentaren till 58 kap. 8 §).

19. Av 58 kap. 8 § sista meningen rättegångsbalken framgår att om en resningsansökan bifalls, ska kostnadsfrågan prövas i samband med målet efter dess återupptagande (jfr 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken som gäller återförvisning). Vid avgörande av om sökanden ska åläggas att svara för motpartens kostnader eller har rätt till ersättning för sina kostnader i resnings-

ärendet, har man normalt att falla tillbaka på rättegångsbalkens regler för den ordinära processen. Gäller andra regler för kostnadsansvarets fördelning än de som följer av rättegångsbalken finns det normalt anledning att tillämpa de för måltypen gällande kostnadsprinciperna (jfr NJA 2003 s. 23 och Fitger, a.a., Kommentaren till 58 kap. 8 §). Kostnaderna för resningsärendet och den förnyade prövningen ska därför normalt fördelas med beaktande av hur det slutliga avgörandet förhåller sig till det med resningsbeslutet avsedda. (Se Welamson och Munck, a.a., s. 212.)

20. Vid klagan över domvilla är reglerna utformade på ett något annorlunda sätt. I fråga om ersättning för kostnad gäller enligt vad som framgår av 59 kap. 3 § sista stycket rättegångsbalken bestämmelserna om rättegångskostnad. Härmed torde avses de för den ordinära processen tillämpliga reglerna om rättegångskostnad.

21. Avslås en klagan över domvilla innebär det sagda att bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken normalt ska tillämpas. Om det emellertid finns särskilda regler beträffande rättegångskostnader för det aktuella målet synes det följa av 59 kap. 3 § sista stycket att dessa i stället ska tillämpas i de delar de i rättegångskostnadshänseende ersätter, helt eller delvis, 18 kap. rättegångsbalken.

22. Om en klagan över domvilla bifalls och målet återförvisas ska enligt 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken kostnaden i högre rätt prövas i samband med målet efter dess återupptagande. Detta stämmer i stort med vad som gäller för resning enligt 58 kap. 8 § sista meningen rättegångsbalken.

23. De båda instituten resning och klagan över domvilla är delvis överlappande. I många situationer ges en möjlighet att välja vilket institut som ska tillämpas (se t.ex. rättsfallen NJA 1994 s. 42 och NJA 1997 s. 270). Inget av

instituten kan således ses som primärt i förhållande till det andra. Av vad som sagts ovan följer emellertid att tillämpningen av rättegångskostnadsreglerna för resning respektive klagan över domvilla skulle kunna leda till olika resultat beroende på om det är fråga om ett avslag av en resningsansökan eller ett avslag av en klagan över domvilla.

24. Det saknas skäl att i ett fall som det förevarande behandla de båda extraordinära rättsmedlen resning och klagan över domvilla på olika sätt i rättegångskostnadshänseende. Vid bestämning av om ersättning för rättegångskostnad i ett resningsärende alls bör utgå enligt den fakultativa regeln i 58 kap. 8 § finns det skäl att – på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om avslag av klagan över domvilla – fästa avseende vid om en part vid prövning av själva saken i den ordinära processen inte skulle ha ålagts ersättningsansvar för rättegångskostnader.

25. Miljöbalken innehåller i 25 kap. en särskild reglering av ansvaret för rättegångskostnader för de ordinära mål och ärenden som faller under balkens tillämpningsområde. Reglerna avviker i vissa avseenden från motsvarande regler i 18 kap. rättegångsbalken.

26. Bestämmelsen i 25 kap. 1 § miljöbalken innebär att i ansökningsmål om utövande av miljöfarlig verksamhet gäller inte rättegångsbalken i fråga om rättegångskostnader. Detsamma gäller i allmänhet också ansökningsmål om vattenverksamhet (2 §). Av dessa bestämmelser följer att sökanden normalt inte kan förpliktas att ersätta en förening för dess rättegångskostnader trots att sökanden tappar målet och att en förening inte kan åläggas att ersätta sökandens kostnader. Bestämmelserna vilar på ett rättspolitiskt ställningstagande enligt vilket det är av vikt att det omfattande engagemang som finns bland miljöorganisationer tas tillvara genom att dessa ges stora möjligheter att föra fram sina åsikter under handläggningen av mål och ärenden. I detta ligger

också en strävan efter att beslutsunderlaget ska bli bättre så att risken för felaktiga beslut rörande bl.a. miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet minskas.

27. Genom 25 kap. 5 § miljöbalken, som utgör undantag till 25 kap. 2–4 §§, är 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken tillämpliga. Sökanden i ett tillståndsmål, eller tillståndshavaren i ett omprövningsmål, kan därför exempelvis få ersättning för sina rättegångskostnader om en motpart varit vårdslös eller försumlig i sin processföring. Däremot kan sökanden eller tillståndshavaren inte få ersättning för sina rättegångskostnader ens i sådana fall om det varit fråga om ansökningsmål om utövande av miljöfarlig verksamhet enligt 25 kap. 1 § miljöbalken.

28. Prövningen i underinstanserna har i förevarande fall primärt avsett sådan verksamhet som avses i 25 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken. Föreningens agerande genom resningsansökan kan inte anses vara av sådant slag som träffas av 18 kap. 6 § rättegångsbalken. Med tillämpning av 25 kap. miljöbalken skulle föreningen inte ha varit ersättningsskyldig för Nordkalks rättegångskostnad i den ordinära processen. Om resningsansökan hade bifallits skulle föreningen – oavsett utgången i målet efter dess återupptagande – inte heller ha haft rätt till ersättning för sina rättegångskostnader och inte varit skyldig att utge ersättning till Nordkalk för bolagets rättegångskostnader. Mot bakgrund av det anförda bör den fakultativa regeln i 58 kap. 8 § rättegångsbalken tillämpas så, att föreningen inte ska åläggas att ersätta Nordkalk för bolagets rättegångskostnader. Trots att föreningens resningsansökan ska avslås bör således föreningen inte åläggas att ersätta Nordkalks rättegångskostnader.

29. Föreningen har också klagat över domvilla. Eftersom det finns särskilda regler beträffande rättegångskostnader för det aktuella målet bör dessa enligt 59 kap. 3 § sista stycket rättegångsbalken tillämpas i stället för reglerna i

18 kap. (se p. 25–27 ovan). Föreningen bör därför inte heller i den del som avser klagan över domvilla åläggas att ersätta Nordkalks rättegångskostnader trots att domvilloklagan ska avslås.

30. Nordkalks yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska därför inte bifallas.”